

Is de Tweede Kamer een spiegel van de samenleving of een verzameling professionele vertegenwoordigers?

De loopbaan en opleiding van Tweede Kamerleden anno 2025*

Simon Otjes

Inleiding

Artikel 50 van de Grondwet stelt dat de Staten-Generaal het gehele Nederlandse volk vertegenwoordigen. Dat idee van vertegenwoordiging heeft meerdere kanten. Een eerste benadering is het idee van descriptieve vertegenwoordiging: dat het parlement als geheel zou moeten lijken op de bevolking. Een andere benadering van vertegenwoordiging is het idee dat een vertegenwoordiger kennis en vaardigheden heeft die de vertegenwoordigde niet heeft (Manin 1997). Als iemand zich laat vertegenwoordigen door een advocaat in een rechtbank, dan doet diegene dat omdat die advocaat meer kennis heeft van diens rechten en omdat die advocaat meer ervaring heeft in het overtuigen van een rechter dan de vertegenwoordigde zelf. Dat wil zeggen vertegenwoordiger zijn is een professie.

Nergens komt deze spanning tussen vertegenwoordiging als spiegel en de vertegenwoordiger als professional zo goed naar voren als in de discussie over het opleidingsniveau en de arbeidsachtergrond van volksvertegenwoordigers. In deze bijdrage kijk ik naar de vertegenwoordiging van individuen met verschillende diploma's in de Tweede Kamer, maar ik kijk ook naar opleidingsrichting en beroepservaring. Mijn centrale vraag is: *of het*

* Deze bijdrage kwam tot stand op basis van een in februari 2025 samengestelde dataset uit het biografisch archief van parlement.com.

parlement op grond van deze kenmerken voldoet aan idealen van descriptieve vertegenwoordiging of aan idealen van professionele vertegenwoordiging?

Ik zal eerst deze twee benaderingen van vertegenwoordiging schetsen en vervolgens op basis van data van het Parlementair Documentatiecentrum (PDC)/Montesquieu Instituut kijken naar de diploma's, opleidingsrichting en werkervaring van Kamerleden. Hiermee laat ik bewust andere aspecten van descriptieve representatie buiten beschouwing, zoals gender en regio. Dit doe ik niet omdat deze niet waardevol zijn, maar omdat de spanning tussen de verschillende vormen van representatie op juist deze thema's het sterkst naar voren komt. Bovendien is er naar vertegenwoordiging naar regio en gender al veel onderzoek gedaan (bv. Van Vulpen 2023; Mügge et al. 2024). Een derde overweging is dat het biografisch archief van het PDC juist waar het gaat om de loopbaan en de opleiding van Kamerleden een grote rijkdom biedt, die we hier kunnen verkennen.

Vertegenwoordiging als spiegel

Het begrip vertegenwoordiging is uitgewerkt door de politiek filosoof Hannah Pitkin (1967). Zij onderscheidt descriptieve, inhoudelijke en symbolische vertegenwoordiging. Descriptieve representatie is het idee dat het vertegenwoordigend lichaam als geheel lijkt op het electoraat als geheel. Dat kan gaan om tal van aspecten: het gaat vaak in deze discussie over de vertegenwoordiging van mensen op basis van gender: de Tweede Kamer zou representatief zijn als deze zou bestaan uit 75 vrouwen, 74 mannen en één non-binair persoon.¹ In discussies over het zogenaamde kiesstelsel-Omtzigt gaat het in Nederland ook over descriptieve representatie van de verschillende regio's in de Tweede Kamer (Van der Kolk et al. 2025). Maar ook etniciteit en het wel of niet hebben van lichamelijke beperkingen zijn aspecten die meegenomen kunnen worden bij het evalueren van descriptieve vertegenwoordiging (Mügge et al. 2024). En dat geldt ook voor diploma's en werkervaring.

Inhoudelijke vertegenwoordiging betekent dat de representant het opneemt voor de belangen en politieke ideeën van diens kiezer. Partijen

zijn het primaire vehikel voor inhoudelijke vertegenwoordiging. Als jij voorstander bent van een kleine overheid, lage belastingen en harde straffen, stem je op een rechtse partij die zich daarvoor inzet. Als jij voorstander bent van een gelijke verdeling van werk en vrije tijd, inkomen, kansen, macht en kennis, stem je op een linkse partij die zich daarvoor inzet.

Symbolische vertegenwoordiging gaat om de band tussen kiezer en gekozenen zoals die ervaren wordt. Dat gaat dus niet zozeer om hoe de vertegenwoordiger benoemd wordt, wie de vertegenwoordiger is en zelfs niet om wat die vertegenwoordiger doet. Het gaat om wie de vertegenwoordiger is voor de kiezer. Tussen kiezer en gekozene is er een vertrouwensband.

We kunnen deze vormen van vertegenwoordiging niet los van elkaar zien (Mansbridge 1999): mensen van hetzelfde geslacht, dezelfde regio, dezelfde etniciteit en dezelfde loopbaan delen ervaringen. Veel Groningers hebben de aardbeving daar meegemaakt. De grond onder je voeten hebben voelen schudden is anders dan gelezen hebben over die aardbevingen. Dat maakt het oplossen van de onderliggende problemen van urgenter belang. Ook kan er een sterkere symbolische, emotionele band van vertrouwen zijn als personen op elkaar lijken.

Vertegenwoordiger als professie

Een ander perspectief op de rol van politici gaat terug naar Plato (Wolff 2006). In de *Republiek* stelt hij dat besturen een vak is (Plato 1998 [375 voor Christus]). Als jij je leven overlaat aan een ander, bijvoorbeeld als je op een zeeschip stapt voor een woelige overtocht, dan wil je de meest gekwalificeerde kapitein: de kapitein met de meeste kennis over de route die het schip vaart en over het schip dat deze bestuurt en met de grootste stuurmankunst. Plato is om die reden dan ook geen democraat. Hij gelooft dat besturen het beste kan worden overgelaten aan de meest gekwalificeerden. We laten het schip van staat niet sturen door alle passagiers op het schip. Dat zou een chaos worden.

Er is een derde weg tussen de ‘welwillende’ dictatuur die Plato schetst en de chaos waartegen hij waarschuwt: verkiezingen. Dat werkt zelfs in de nautische metafoor: de bemanning op piratenschepen kozen hun eigen kapitein (Graeber 2023). Er is een lijn in de politieke filosofie die stelt dat vertegenwoordigende democratie elementen van democratie en aristocratie combineert (Manin 1997). Verkiezingen hebben uiteraard een democratisch element: we kunnen allemaal vertegenwoordigers kiezen; maar ze kunnen ook een aristocratisch element hebben: om te besturen zijn kennis en kunde nodig die iedereen misschien wel zou kunnen leren, maar die niet iedereen op dit moment heeft. Manin (1997) stelt dat verkiezingen ooit ontwikkeld zijn om mensen te selecteren met kennis, ervaring en vaardigheden die de gemiddelde persoon niet heeft. Hij verwijst hierbij expliciet naar het Atheense model waarbij gelote volksvertegenwoordigingen en directe democratie op tal van vlakken werden toegepast, maar daar waar expertise nodig was (bij generaals) er verkiezingen waren.

Die logica kan worden doorgezet in een representatieve democratie: het is immers de rol van Kamerleden om namens het volk de regering te controleren, waarvoor kennis van hoe het openbaar bestuur functioneert en ervaring met welke instrumenten een politicus heeft, waardevol zijn. Kamerleden beslissen namens het volk over wetgeving, wat niet zonder kennis over het recht kan, en ze beslissen over begrotingen en belastingen, waarbij kennis over hoe de economie werkt nuttig is. Kamerleden vertegenwoordigen ons. Dat doen ze niet (alleen) door op ons te lijken maar ook door dingen te weten, te kunnen en te doen die een gemiddelde kiezer niet (zomaar) kan. Kennis, ervaring en expertise kunnen een rol spelen bij het selecteren van kandidaten door partijen en door kiezers.

Ik kies hier bewust voor de omschrijving ‘professioneel vertegenwoordiger’ in plaats van meritocratie (Wille en Bovens 2014): het is niet zo dat zijn excellente kennis en ongeëvenaarde ervaring de ‘professioneel vertegenwoordiger’ legitimiteit geeft om macht uit te oefenen over anderen, maar zijn beroepservaring en opleiding dragen bij aan zijn vermogen om het volk te vertegenwoordigen. Let wel: welke diploma’s en werkervaring

iemand heeft, is slechts indicatief voor wat deze persoon kan, maar is niet bepalend voor diens volledige potentieel in de rol van volksvertegenwoordiger. Bovendien, zijn legitimiteit komt nog steeds vanuit het volk.

Deze notie van de professionele vertegenwoordiger zien we terug in hoe partijen daadwerkelijk opereren. Politieke partijen nemen politieke ervaring mee in het selecteren van kandidaten (Van Dijk 2023). Kamerfracties werken met woordvoerders die specialist zijn op hun vakgebied; deze specialisatie is zo sterk dat andere fractieleden voor beslissingen buiten hun eigen portefeuille het grootste deel van de tijd blindvaren op het advies van de gespecialiseerde woordvoerder (Mickler 2022). Daar komt nog bij dat in een tweekamerstelsel, waarin de Senaat geacht wordt om als *chambre de réflexion* goed te kijken naar de kwaliteit en uitvoerbaarheid van wetgeving (Otjes 2020), het voor de hand ligt dat het Lagerhuis sterker scoort op de descriptieve vertegenwoordiging en het aristocratische element sterker naar voren komt in die Senaat.

Dit staat overigens niet geheel haaks op de notie van symbolische en inhoudelijke vertegenwoordiging die we boven introduceerden: het is niet onwaarschijnlijk dat we meer vertrouwen hebben in een gekwalificeerde vertegenwoordiger dan in een ongekwalificeerde vertegenwoordiger. Iets vergelijkbaars geldt voor inhoudelijke vertegenwoordiging: inhoudelijke vertegenwoordiging gaat over wat een vertegenwoordiger doet. Wat iemand doet wordt niet alleen bepaald door wat iemand wil, maar ook door waartoe iemand in staat is: een volksvertegenwoordiger met meer kennis en ervaring kan meer bereiken voor de mensen waarvoor die het opneemt dan een vertegenwoordiger met minder kennis en ervaring.

Spanning tussen spiegel en professie

Er is een evidente spanning tussen de volksvertegenwoordiging als spiegel en de volksvertegenwoordiger als professional. Als politiek een veld is voor gekwalificeerde professionals, wetenschappelijke kennis en politieke ervaring, dan zal qua loopbaan en opleiding de vertegenwoordiger niet lijken op de kiezer. Dit probleem in descriptieve vertegenwoordiging kan

ook overslaan naar inhoudelijke vertegenwoordiging als individuen met verschillende opleidingen en loopbanen ook duidelijk verschillende politieke ideeën, belangen en levenservaringen meebrengen.

Deze spanning is al eerder geobserveerd door Wille en Bovens (2014) in hun notie van ‘diplomademocratie’, waarbij ze laten zien dat politieke participatie, inclusief verkozen worden in het parlement, sterk samenhangt met het hebben van een hbo- of wo-diploma en dat deze diploma’s ook sterk samenhangen met politieke opvattingen. Schakel en Van der Pas (2021) hebben parallel hieraan laten zien dat personen zonder hbo- of wo-diploma hun politieke voorkeuren enkel vertaald zien worden in beleid als ze het eens zijn met mensen met een hbo- of wo-diploma. Ook op het lokale niveau speelt er een discussie over de waarde van het lekenbestuur, waarbij er weinig onderscheid is in werkervaring of opleiding tussen een raadslid en een burger, maar er ook wordt opgeroepen tot professionalisering van de gemeenteraad (Otjes & Den Ridder 2025; ROB 2018; Denters 2023).

In dit hoofdstuk wil ik deze spanning onderzoeken voor de huidige Tweede Kamer: als we kijken naar opleiding en loopbaan, in welke mate is de Tweede Kamer descriptief-representatief voor de bevolking? En welke rol speelt de notie van politiek als professie in het verklaren van deze spanning? We duiken hierbij in de cv’s van alle leden van de Eerste en Tweede Kamer (peildatum: 4 februari 2025). We kijken ook naar verschillen tussen fracties.

Tabel 1 *Opleidingsniveau naar Kamer*

Opleidingsniveau	Eerste Kamer	Tweede Kamer	Bevolking
Geen vervolgopleiding	9%	13%	37%
mbo	0%	4%	27%
hbo	8%	15%	22%
wo	64%	62%	14%
Gepromoveerd	19%	6%	<1%

CBS (2024a)

Diploma-democratie

Als eerste bekijken we de diploma's van onze Kamerleden. We verwachten de resultaten van Wille & Bovens (2014) over het bestaan van een diploma-democratie te repliceren in Tabel 1. 37% van de Nederlanders heeft geen diploma van een beroeps- of wetenschappelijke opleiding. Dit gaat om mensen die enkel basisonderwijs of middelbaar onderwijs gevolgd hebben.² Net meer dan één op de tien Kamerleden heeft volgens het bestand van het PDC geen vervolgopleiding afgerond. Dat gaat bijvoorbeeld om Bart van Kent, die wel aan een opleiding leraar maatschappijleer en een opleiding cultureel maatschappelijke vorming begonnen is, maar deze niet heeft afgerond. Waar het gaat om middelbaar onderwijs rapporteert meer dan de helft van de Kamerleden dat ze het vwo hebben afgerond, één op de zes Kamerleden dat ze de havo hebben afgerond en één op de tien Kamerleden dat ze de mavo of het vmbo hebben afgerond.

Meer dan een kwart van de Nederlanders heeft als hoogste diploma een mbo-diploma. Acht procent van de Kamerleden heeft een mbo-opleiding afgerond. Voor geen van de Eerste Kamerleden was dit de hoogste opleiding en voor 4% van de Tweede Kamerleden. Meer dan een op de vijf Nederlanders heeft als hoogste diploma een hbo-diploma. Net minder dan één op de tien Kamerleden heeft een hbo-diploma. Voor slechts één op de zeven Tweede Kamerleden en één op de twaalf Eerste Kamerleden was dit de hoogste opleiding.

Slechts één op de zeven Nederlanders heeft een wo-diploma. Dit geldt voor zeven van de tien Kamerleden. Voor meer dan zes op de tien Kamerleden was deze wo-opleiding de hoogste opleiding. Minder dan 1% van de Nederlanders is gepromoveerd. Dat geldt voor één op de vijf Eerste Kamerleden en net meer dan één op de twintig Tweede Kamerleden. Al met al, is het gemiddelde Kamerlid veel vaker theoretisch-opgeleid dan de gemiddelde Nederlander. De Eerste Kamer heeft een iets meer theoretisch-opgeleid karakter dan de Tweede Kamer.

Tabel 2 Opleidingsniveau naar fractie

Opleidings-niveau	PVV	GL-PvdA	VVD	BBB	NSC	Progres-sief	Chris-telijk	Rad.rechts
Geen vervolg-opleiding	27%	5%	6%	22%	5%	6%	0%	33%
mbo	12%	0%	3%	0%	0%	0%	0%	0%
hbo	27%	13%	9%	17%	10%	3%	14%	0%
wo	34%	67%	76%	52%	70%	74%	73%	56%
Gepromoveerd	0%	15%	6%	9%	15%	17%	14%	11%

We trekken dit in Tabel 2 door naar PVV, GL-PvdA, VVD, BBB (Eerste en Tweede Kamer) en NSC (enkel Tweede Kamerleden) en we groeperen de overige Kamerleden naar progressieve partijen (SP, PvdD, DENK, D66 en Volt), christelijke partijen (SGP, CDA en CU) en overig radicaal rechts (JA21 en FVD). Vrijwel al deze fracties bestaan voor meer dan 80% uit universitair geschoolden. De uitzonderingen zijn de PVV (een derde), de BBB en de overige radicaal rechtse partijen (twee derde). De PVV-fractie lijkt daarmee van alle fracties, qua diploma, het meest op de rest van Nederland, alhoewel ook hier het aantal hbo- en wo-geschoolden veel hoger is dan in de rest van Nederland. De rechts-populistische partijen dragen zo bij aan de descriptieve vertegenwoordiging van praktisch-geschoolde mensen, terwijl voor de andere partijen geldt dat ze vrij uniform uit theoretisch-geschoolden bestaan.

Gamma-democratie

Maar we hoeven niet enkel naar het niveau van de opleiding te kijken. We zien ook interessante patronen als we kijken naar opleidingsrichting. Tabel 3 maakt een onderscheid tussen alfa's (kunsten, talen, filosofie, geschiedenis, theologie), bèta's met onderverdelingen voor techniek, gezondheid (bv. medicijnen), natuurwetenschappen (en wiskunde en informatica) en landbouw, en gamma's met rechten (inclusief bestuurskunde en politicologie), economie, gedragswetenschappen (psychologie, communicatie en sociologie), lerarenopleiding en dienstverlening (dat laatste betreft met name beroepsopleidingen). Net minder dan de helft van de bevolking

heeft een bèta-opleiding gedaan en net minder dan de helft heeft een gamma-opleiding gedaan, de rest heeft een alfa-opleiding gedaan. Als we deze indeling toepassen op de Eerste en Tweede Kamer dan zien we dat alfa's en gamma's sterk oververtegenwoordigd zijn. Twee derde van de Kamerleden heeft een gamma-opleiding gedaan en net minder dan een vijfde heeft een alfa-opleiding gedaan. Slechts een kwart van de Kamerleden heeft een bèta-opleiding gedaan.

Deze verschillen worden scherper als we kijken naar de meer specifieke opleidingen. Een derde van de academisch geschoolde Nederlanders heeft een sociaalwetenschappelijke opleiding gevolgd (het CBS neemt rechten, economie en gedrag-gerichte opleidingen samen): bijna de helft van de senatoren heeft een opleiding in de richting recht en bestuur gedaan (en meer dan een derde van hen heeft specifiek rechten gestudeerd) en bijna twee op de vijf Tweede Kamerleden heeft dat gedaan (en bijna een op de vijf specifiek rechten). Vanuit het perspectief van de professioneel vertegenwoordiger is dit logisch omdat de Tweede Kamer onze wetten maakt en bovendien de Senaat zich een grote rol toerekent in het controleren van de kwaliteit van wetten. Een kwart van de senatoren en bijna een vijfde van de Tweede Kamerleden heeft een economische opleiding. Opnieuw past dit in het beeld dat begrotingen en belastingen een belangrijk deel zijn van het werk van Kamerleden, maar ook hier verschilt de Kamer sterk van de rest van Nederland. Ongeveer één op de vijftien academisch geschoolde Nederlanders heeft een lerarenopleiding gedaan, dat aandeel is hetzelfde in de Tweede Kamer. Ten slotte zijn er (met name mbo-opleidingen) in de categorie 'dienstverlening': die zijn goed voor 10% van de bevolking in zijn algemeenheid, maar dat geldt slechts voor een zeer kleine groep Kamerleden. Al met al, het gamma-profiel van veel Kamerleden sluit goed aan bij de rol die ze spelen als maker van wetten en begrotingen.

Tabel 3 Opleidingsrichting

Opleidingsrichting	Eerste Kamer	Tweede Kamer	Bevolking
Alfa	16%	18%	6%
Bèta	25%	24%	46%
Techniek	9%	11%	18%
Gezondheid	11%	7%	19%
Natuurwetenschappen	9%	7%	7%
Landbouw	4%	3%	3%
Gamma	69%	65%	47%
Recht & Bestuur	47%	39%	
Economie	24%	19%	} 31%
Gedrag	7%	17%	
Onderwijs	4%	7%	7%
Dienstverlening	4%	3%	10%

Telt niet op naar 100% omdat Kamerleden verschillende opleidingen kunnen hebben afgerond; CBS (2024a)

Tabel 4 Opleidingsniveau

Opleidings-niveau	PVV	GL-PvdA	VVD	BBB	NSC	Progres-sief	Chris-telijk	Rad.rechts
Alfa	10%	31%	15%	9%	20%	17%	9%	22%
Bèta	27%	21%	24%	30%	35%	11%	27%	44%
Gamma	54%	74%	74%	57%	70%	74%	68%	44%

Telt niet op naar 100% omdat Kamerleden verschillende opleidingen kunnen hebben afgerond.

Het aandeel Kamerleden met een bèta-achtergrond is veel lager: een op de negen Tweede Kamerleden heeft een technische opleiding gedaan en een op de negen senatoren een medische opleiding. Alle andere percentages liggen lager. Dit is opvallend omdat de grote uitdagingen waarmee Nederland te maken heeft, zoals de energietransitie, groeiende zorgkosten en de stikstof-crisis sterk met deze disciplines samenhangen. Deze percentages zijn dus niet alleen problematisch vanuit het perspectief van descriptieve represen-tatie maar ook vanuit het perspectief van de expertises van de professio-nele vertegenwoordiger.

In tabel 4 spitsen we dezelfde gegevens toe op partijen. Als we kijken naar het lage aandeel bèta's vallen de progressieve partijen op, zowel de GL-PvdA fractie als de overige kleinere progressieve partijen: een op de vijf leden van de groen-rode fracties hebben een bèta-achtergrond, en slechts een op de negen leden van de overige progressieve fracties. NSC en de overige radicaal-rechtse fracties scoren juist hoger. Het aandeel Kamerleden met een sociaalwetenschappelijke achtergrond is dan het laagst bij de PVV en radicaal-rechtse partijen. Dit reflecteert ander onderzoek dat laat zien dat mensen met een sociaalwetenschappelijke opleiding linkser zijn dan mensen met een bèta-achtergrond (Van de Werfhorst 2020).

Al met al heeft de Kamer meer een alfa- en gamma-profiel en minder een bèta-profiel dan de bevolking. De bèta's zitten bovendien vaker aan de rechterkant. Dat is opvallend omdat juist linkse partijen de nadruk leggen op wat uiteindelijk natuurwetenschappelijke processen zijn (klimaatverandering en stikstofvervuiling) en rechtse partijen deze problemen minder groot achten.

Beroepservaring

Ten slotte kijken we naar de sectoren waar mensen gewerkt hebben voor ze Kamerlid waren. In Tabel 5, kijken we naar negen categorieën (op basis van een indeling van het CBS). Voor de Kamerleden kijken we naar de laatste functie die mensen hebben gehad voor ze Kamerlid waren. Mensen konden meerdere functies hebben voor ze de Kamer ingingen. Dit geldt met name wanneer mensen een decentraal politiek ambt in deeltijd hadden. Voor veel van de senatoren geldt dat ze de functie die ze hadden voor ze Kamerlid werden, nog steeds hebben.

Ten eerste is er de categorie landbouw, die ook visserij en dierfokkerij omvat. Twee procent van de bevolking is hierin werkzaam, en 3 à 4% van de Kamerleden was hierin werkzaam voor ze Kamerlid werden. Als we kijken naar de hele loopbaan was 8% van de senatoren ooit werkzaam in de landbouw en 5% van de Kamerleden. Deze sector is dus oververtegenwoordigd

in Den Haag. Zoals we beneden zullen zien hangt dit sterk (maar niet alleen maar) samen met het succes van de BBB.

Ten tweede is er de categorie industrie en bouwnijverheid. Meer Nederlanders werken hierin dan in de landbouw: 14% van de bevolking. De cijfers onder Kamerleden liggen echter dicht bij de landbouw: 4 à 5%. Als we kijken naar de hele loopbaan ligt het aandeel hoger: een op de zes Kamerleden werkte ooit in de industrie of bouw.

Tabel 5 Sectoren (laatste baan)

Opleidingsrichting	Eerste Kamer	Tweede Kamer	Bevolking
Landbouw	4%	3%	2%
Industrie en bouw	4%	5%	14%
Handel, vervoer, IT en horeca	4%	9%	28%
Zakelijke dienstverlening	33%	18%	23%
<i>Juridisch</i>	9%	5%	-
Cultuur, recreatie & overige diensten	16%	9%	4%
<i>Media</i>	5%	2%	-
<i>Belangenorganisaties</i>	12%	4%	-
Onderwijs	11%	7%	6%
Zorg	3%	3%	16%
Overheid	16%	13%	6%
<i>Rechterlijke macht</i>	5%	1%	-
<i>Leger en politie</i>	-	4%	-
Politieke functies	28%	69%	<1%
<i>Partijpolitieke functie</i>	1%	17%	-
<i>Subnationale politieke functie</i>	25%	51%	-

Telt niet op naar 100% omdat Kamerleden vaak verschillende functies hadden voor ze Kamerlid werden; CBS (2024b)

Ten derde is er de categorie handel, vervoer, informatietechnologie en horeca. Dit is de grootste sector met bijna 30% van de bevolking. Toch was maar een op de twintig senatoren hier werkzaam voor ze de Senaat ingingen, minder dan een op de tien Tweede Kamerleden. Veel Kamerleden hebben gedurende hun loopbaan hier gewerkt, maar dat kan dus ook gaan om

mensen die tijdens hun studietijd in een restaurant werken: dat geldt voor een kwart van de senatoren en meer dan 30% van de Tweede Kamerleden.

Een vierde categorie is zakelijke dienstverlening: hiertoe rekenen we sectoren als de advocatuur, de banken maar ook de verhuur, waaronder woningbouwcorporaties. Ook rekenen we de adviesbureaus waar theoretisch-opgeleide zzp'ers werken hiertoe. Bijna een kwart van de Nederlanders is hierin werkzaam. We vinden hier een derde van de senatoren (veel eenpersoonsadviesbureaus) en bijna een op de vijf Tweede Kamerleden. Hierbinnen werkt bijna een op de tien senatoren in de juridische dienstverlening (dat wil veelvuldig zeggen als advocaat).

Een vijfde categorie is cultuur, recreatie en overige dienstverlening; onder dat laatste reken ik ook werk voor belangenorganisaties die lobbyen bij de overheid, en media (zoals vakbonden, milieuorganisaties en werkgeversclubs). Dit carrièrepad sluit aan bij een verzuilde maatschappij waarbij sommige belangengroepen zich verbonden hebben aan bepaalde partijen (Bovens & Wille 2024). Minder dan een op de twintig Nederlanders werkt in deze sectoren. Maar onder Tweede Kamerleden is dit minder dan een op de tien en onder Eerste Kamerleden zelfs een op de zes. Hierbij vallen de Kamerleden die uit NGO's komen op: meer dan 10% van de Eerste en Tweede Kamerleden komt uit belangenorganisaties voort.

Als we kijken naar plekken waar mensen ooit gewerkt hebben, heeft net minder dan 30% van de senatoren ooit bij een belangenorganisatie gewerkt en net minder dan 20% van de Tweede Kamerleden.

Dan komen we bij de functies bij de semi-overheid: een op de zestien Nederlanders werkt in het onderwijs. We zien relatief veel mensen uit het onderwijs in de Kamer: net minder dan een op de tien senatoren werkt in het onderwijs en een op de veertien Tweede Kamerleden komt uit de sector onderwijs. Onder de senatoren zijn zes professoren. Een geschiedenis in het onderwijs komt vaak voor: net minder dan een derde van de senatoren heeft in het onderwijs gewerkt en een kwart van de Tweede Kamerleden.

De zorg scoort dan weer veel zwakker: een op de zes Nederlanders werkt in de zorg. Hier valt ook welzijnszorg onder. Dat geldt slechts voor 3% van de Kamerleden. Een geschiedenis in de zorg komt iets vaker voor: een kwart van de senatoren werkte ooit in de zorg en een achtste van de Tweede Kamerleden.

Dan zijn er ook mensen die direct voor de overheid werken; dat omvat hier ambtenaren (landelijk, lokaal en internationaal), mensen die werken in de rechterlijke macht en mensen die werken in het leger en de politie: dat geldt voor een op de zestien Nederlanders. Een op de acht Tweede Kamerleden werkte bij de overheid en een op de zes senatoren. Zo werkte een op de vijftientig Tweede Kamerleden bij leger en politie, en werkte een op de twintig Eerste Kamerleden in de rechterlijke macht. Als we kijken naar werkgeschiedenis, heeft bijna de helft van de senatoren ooit gewerkt bij de overheid en een derde van de Tweede Kamerleden.

Ten slotte is er een achtergrond die heel weinig voorkomt onder Nederlanders: een politieke achtergrond. Maar zeven van de tien Tweede Kamerleden had een politieke functie voor ze de Kamer ingingen. De helft van de Tweede Kamerleden was raadslid, Statenlid, wethouder, Gedeputeerde, burgemeester, Commissaris of waterschapsbestuurder. Een zesde van de Tweede Kamerleden had een partijpolitieke functie (zoals partijvoorzitter, directeur van een wetenschappelijk bureau, voorzitter van een jongerenorganisatie, fractiemedewerker of politiek-assistent van een minister). Al eerder observeerden Bovens en Wille (2024) op basis van data van het PDC de opkomst van dit ‘parapolitieke pad’ naar Den Haag. Deze aantallen zijn nog hoger als we kijken of mensen ooit een functie gehad hebben: twee op de vijf Tweede Kamerleden werkte ooit voor een ‘parapolitieke’ partij en een op de zes senatoren. De helft van de senatoren had ooit een decentrale politieke functie en zeven op de tien Tweede Kamerleden.

De categorieën ‘onderwijs’, belangenorganisaties, advocatuur, journalist, overheid en politiek duiden eigenlijk allemaal op expertise: de meeste onderwijzers in de politiek staan voor academische expertise.

De lobbyisten kennen de gangen van de Tweede Kamer vaak ook goed. Advocaten zijn beroepshalve vertegenwoordigers van specialisten in complexe juridische situaties. De journalisten hebben vaak al ervaring met politieke communicatie. De landelijke ambtenaren hebben de beleidskant van de politiek gezien. Personen met een subnationale functie hebben ervaring met de politiek. Voor degenen die al in ‘Den Haag’ gewerkt hebben, is de Kamer geen nieuw werkterrein. Samen zijn deze functies goed voor zeven op de tien senatoren en vijf op de zes Tweede Kamerleden.

In Tabel 6 werken we dit uit voor partijen. Een aantal zaken valt op: de PVV levert relatief veel fractieleden uit de economische sectoren waaruit weinig ander Kamerleden voortkomen, zoals landbouw, industrie en handel. Maar het zou verkeerd zijn om te stellen dat de partij gemiddelde Nederlanders levert: vier op de vijf PVV-Kamerleden had eerder een politieke functie: een op de vijf in Den Haag en drie op de vijf elders. We zien dit ook weerspiegeld bij de andere radicaal-rechtse fracties. Als geen ander rekruteren deze partijen hun Kamerleden uit vertrouwelingen.

GL-PvdA heeft een heel ander rekruteringspatroon: ze scoren slecht in sectoren als landbouw, industrie en handel, maar ze scoren heel sterk in de journalistiek, NGO's en het onderwijs. Deze fractie rekruteert dus onder experts, en overigens niet heel sterk onder mensen met Haagse ervaring.

De VVD scoort opvallend sterk onder ambtenaren: een kwart van de VVD'ers was ambtenaar. Opvallend voor een partij die juist minder ambtenaren wil: ambtenaren Kamerlid maken is niet een heel efficiënte manier om een op de vijf ambtenaren weg te bezuinigen.

Slechts een op de tien BBB'ers was boer. Dat is weinig voor een beroepsgroep die een derde van de naam van de partij dekt. Twee op de vijf BBB'ers was lokaal politicus: opvallend voor een partij zonder lokale afdelingen. De partij heeft veel mensen uit lokale partijen voor de partij gewonnen.

Tabel 6 Sectoren (laatste baan)

Sector	PVV	GL-PvdA	VVD	BBB	NSC	Progres- sief	Chris- telijk	Rad.rechts
Landbouw	5%	0%	0%	9%	5%	0%	5%	11%
Industrie en bouw	12%	0%	6%	9%	5%	0%	0%	0%
Handel, vervoer, IT en horeca	22%	3%	3%	4%	5%	6%	5%	11%
Zakelijke dienst- verlening	17%	18%	24%	35%	30%	29%	18%	22%
Cultuur, recreatie & overig	10%	28%	3%	9%	0%	9%	18%	11%
Onderwijs	5%	10%	9%	4%	10%	14%	9%	0%
Zorg	0%	0%	3%	0%	15%	0%	5%	11%
Overheid	7%	15%	24%	17%	15%	3%	18%	0%
Politieke functies	78%	49%	50%	39%	40%	66%	45%	67%
<i>Partijpolitieke functie</i>	20%	8%	6%	4%	15%	20%	5%	22%
<i>Subnationale politieke functie</i>	61%	38%	38%	39%	25%	46%	36%	56%

NSC scoort gelijkmatig in verschillende sectoren: afwezig zijn mensen met wortels in NGO's en de media. Deze zijn mogelijk te sterk verbonden met de bestaande politieke cultuur in Nederland. Drie op de twintig NSC-Kamerleden had overigens wel eerder een partijpolitieke functie (bij een andere politieke partij).

Als we kijken naar de overige progressieve partijen valt het aandeel mensen met een onderwijsachtergrond op. Progressieven hebben het hoogste aandeel professoren: er zitten zes professoren in de Senaat. Twee daarvan zitten in de PvdD-fractie. Maar de uitwisseling met fractiemedewerkers komt ook vaak voor: één op de vijf progressieven werkte in het Haagse.

De christelijke partijen scoren sterk onder mensen uit maatschappelijke organisaties en mensen met een loopbaan bij de overheid. Hier valt met name de hoge score onder militairen op: twee CDA'ers waren militair voor zij de Kamer ingingen.

Conclusie

In deze bijdrage keken we naar de mate waarin Tweede en Eerste Kamerleden qua diploma, opleidingsrichting en werkervaring aansluiten bij het model van descriptieve representatie of de professionele vertegenwoordiger. We vinden breed bewijs voor het model van de professionele vertegenwoordiger: het overgrote deel van de Tweede Kamer heeft een universitaire opleiding. Deze opleiding is bovendien vaak in disciplines als rechten, geschiedenis en economie. Kamerleden werkten voor hun beëdiging in de lokale of landelijke politiek, als ambtenaar, belangenbehartiger of docent. Kamerleden lijken in deze vlakken dus niet op doorsnee burgers. Het vermogen om goed te kunnen functioneren als professioneel politicus lijkt belangrijk geweest te zijn voor selectie. Bij deze uitkomst kunnen we een viertal opmerkingen plaatsen.

Ten eerste, natuurlijk is het logisch als de mensen die onze wetten kunnen amenderen rechten gestudeerd hebben en als mensen die onze belastingen bepalen economie gestudeerd hebben. Echter politiek beslist over meer thema's: klimaatverandering, stikstof, zorgkosten die groeien door vergrijzing en vaccinatieprogramma's. Er is alle reden om niet alleen alfa's en gamma's in de politiek te hebben maar ook bèta's, niet alleen vanuit het perspectief van descriptieve representatie maar ook vanuit het idee van competentie en expertise.

Ten tweede, aangezien mensen met een mbo-diploma of een wo-diploma anders denken over tal van politieke thema's, zoals migratie (Borgonovi & Pokropek 2018; Wille & Bovens 2014), ondermijnt het gebrek aan descriptieve representatie op dit vlak inhoudelijke vertegenwoordiging. Vanuit dit perspectief is het niet negatief dat partijen die buiten het politieke establishment staan, zoals de PVV en de BBB, relatief veel Kamerleden

zonder universitair diploma in hun fracties hebben, alhoewel deze partijen nog steeds niet perfect representatief zijn.

Ten derde, veel Kamerleden hebben politieke ervaring. Het aandeel mensen met een partijpolitieke functie, die soms pejoratief “tassendragers” worden genoemd (Bovens & Wille 2024), is hoog maar niet overweldigend: meer Kamerleden komen voort uit de zakelijke dienstverlening. De hofleverancier van de landelijke politiek is nog steeds de lokale politiek. En dat lijkt me enerzijds een positief punt: de lokale politiek is een goede plek om te leren wat je in de landelijke politiek kan tegenkomen. Als we echter kijken naar de openheid van partijen, lijkt mij dit een negatief punt: in sommige partijen lijkt lokaal sporen verdienen wel bijna een vereiste om Kamerlid te worden. Bij de PVV, JA21, FVD, SP en PvdD is het aandeel politici met subnationale politieke ervaring heel hoog. Deze buitenstaanderspartijen stellen vrijwel alleen maar insiders kandidaat, die in de partij gepokt en gemazeld zijn.

De Eerste Kamer is minder descriptief representatief dan de Tweede Kamer: in de Senaat zitten meer gepromoveerden en hoogleraren, meer belangenbehartigers, meer advocaten en meer (oud-)rechters. Dat sluit aan bij het karakter van de Eerste Kamer als *chambre de réflexion* waarin juist gekeken wordt naar de kwaliteit van wetgeving. Echter de Eerste Kamer verschilt ook van de rest van de bevolking door het hoge aantal Kamerleden met zelfstandige adviesbureaus die kenmerkend zijn voor hoger opgeleiden aan het einde van hun loopbaan.

Door evenwichtig te kijken naar opleiding en loopbaan van Kamerleden vanuit zowel het perspectief van descriptieve als professionele vertegenwoordiging hoop ik de discussie over vertegenwoordiging verder te brengen: een oververtegenwoordiging van theoretisch-opgeleiden is zowel problematisch als logisch gezien vanuit verschillende perspectieven op vertegenwoordiging.

Literatuurlijst

- Borgonovi, F., & Pokropek, A. (2019). Education and attitudes toward migration in a cross country perspective. *Frontiers in psychology*, 10, 2224.
- Bovens, M., & Wille, A. (2023). Tassendragers in de Tweede Kamer: De opkomst van het parapolitieke pad naar het Parlement. *Beleid en Maatschappij*, 50.
- CBS. (2024a). Bevolking; hoogstbehaald onderwijsniveau en onderwijsrichting. <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/85313NED/table?ts=1722346979918>
- CBS (2024b). Arbeidsvolume naar bedrijfstak, nationale rekeningen. <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/85920NED/table?ts=1745827635765>
- Denters, B. (2023) “De teloorgang van het amateurbestuur?” In: M. Vermeulen, (red.) *Liber Amicorum Theo Camps*. (pp. 35-48) Open Press Tilburg University.
- Dijk, R. E. van (2023, January). Playing by the rules? The formal and informal rules of candidate selection. *Women’s Studies International Forum* 96: 102669.
- Graeber, D. (2023). *Pirate Enlightenment, or the real Libertalia*. Signal.
- Kolk, H. van der, Otjes, S., & Kroeze, K. A. (2024). Doorrekening evenredig kiesstelsel met meervoudige districten en vereffeningszetels. Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Manin, B. (1997). *The principles of representative government*. Cambridge University Press.
- Mansbridge, J. (1999). Should blacks represent blacks and women represent women? A contingent “yes”. *Journal of Politics*, 61(3), 628-657.
- Mickler, T. A. (2022). *Parliamentary committees in a party-centred context: Looking behind the scenes*. Routledge.
- Mügge, L., Runderkamp, Z., & Spierings, N. (2024). Descriptive representation of marginalized groups in Dutch Politics. In: de Lange, S., Louwerse, T., ’t Hart, P. & van Ham, C., (red.). *The Oxford Handbook of Dutch Politics*. Oxford University Press, pp. 495-512.

- Otjes, S. (2020). A political arena or a chambre de réflexion? An examination of the reflective role of Dutch senators. *The Journal of legislative studies*, 26(4), 606-627.
- Otjes, S. & Ridder, J. den (2025) "Lekenbestuur onder druk". In: Met het oog op de toekomst. Essaybundel bij de Staat van het Bestuur 2024. Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, pp. 38-52.
- Pitkin, H. F. (1967). *The Concept of Representation*. University of California Press.
- Plato (1998 [375 voor Christus]) *The Republic*. Translation by Jowett, B. available on <https://www.gutenberg.org/files/1497/1497-h/1497-h.htm>.
- ROB (2018) "Voor de publieke zaak. Over een aanlokkelijk perspectief voor de decentrale volksvertegenwoordiger".
- Schakel, W., & Pas, D. van der (2021). Degrees of influence: Educational inequality in policy representation. *European Journal of Political Research*, 60(2), 418-437.
- Vulpen, B. van (2023). Politics out of place: understanding the geography of discontent in the Netherlands from a spatial justice perspective. Proefschrift Rijksuniversiteit Groningen.
- Werfhorst, H. G. van de (2020). Are universities left-wing bastions? The political orientation of professors, professionals, and managers in Europe. *The British Journal of Sociology*, 71(1), 47-73.
- Wille, A., & Bovens, M. (2014). *Diplomademocratie: Over de spanning tussen meritocratie en democratie*. Prometheus.
- Wolff, J. (2006). *An introduction to political philosophy*. Oxford University Press.